ומנין שבאנא. יהא וידוי זה: נאמר כפרה בחורב. במעשה עגל (שמות לב) אולי אכפרה בעד חטאתכם: מה להלן באנא. אנא חטא העם הזה וגו': ומנין שבשם. אנא ה': בעגלה ערופה. כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' (דברים כא): בשלמא חורב מעגלה לא יליף. לומר שיהא שם הזכרת השם: מאי דהוה הוה. כבר עבר ואי אפשר לחזור: אלא עגלה ערופה נילף מחורב. ותיבעי אנא: והתנן. בהדי' מעשה עגלה ערופה במסכת סוטה (דף מו.) הכהנים אומרים כו': הכי גרסינן בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה כו': מתני' בא לו למזרח. חוזר אחוריו לצד מזרח סמוך לפתח שלא היו מכניסין השעירים (ב) להגריל אלא שיהיו בתוך חלל העזרה כדכתיב (ויקרא טז) והעמיד אותם לפני ה' אבל לא לקרבן כל כך לצד ההיכל עד שהוא בא לשוחטו היו מקריבין אותו כדתנן לקמן (דף נג:) הביאו לו את השעיר שחטו וכו': לצפון המזבח. כלומר משוך מכנגד המזבח לצד צפון שיהא כנגד אויר שבין מזבח לצפון דאע"ג דלא שחיט ליה הכא מ"מ כל מעשיו טעונין צפון ואשמועינן שאין לצפון כנגד מזרחו של מזבח: קלפי. אשקור"ן בלע"ז: של אשכרוע. ברוש: יהושע בן גמלא. כשנתמנה בכהונה גדולה: בן קטין. כ"ג היה: עשה י"ב דד. ליניקת המים: מוכני. מפרש בגמרא גלגל לשקעו (ג) בו בבור שיהו מימיו מחוברים למימי הכיור ואי לא הוו מיפסלי בלינה לפי שקדשו בכלי ולא כבוד קדשים הוא ליפסל מים קדושים: נברשת. מנורה ודומה לו בספר דניאל (ה) לקבל נברשתא דדהבא במעשה בלשאצר: שפרשת סוטה כתובה עליה. ולא יצטרך להביא תורה לכתוב ממנו מגילת סוטה במקדש: נקנור נעשו נסים לדלתותיו. שם האיש נקנור ונס שלו מפורש בגמרא [לח.]: גמ' מדקאמר לצפון המזבח. שהולרך למושכו מכנגד המזבח ולצפון: מכלל דמזבח לאו בצפון הוי קאי. אין כלום מן המזבח בצפון העזרה ואי הוו קיימי כנגד מזרחו של מזבח פורתא לאו בצפון קיימי: צפונה על ירך המזבח. צפונה לשון אויר משמע הכי ה' (ד) יתירה (ה) אל צפון שהוא האויר הפנוי: והא רישא ר"א בר"ש (ה). דאמר מזבח מקצתו בצפון שהכשיר שחיטת הפר בין האולם ולמזבח: כולה ראב"י (ו) ותני. ברישא פר היה עומד בבין האולם ולמזבח סמוך לבין האולם ולמזבח אבל מקצוע צפונית של מזבח שהיה מקרבן אצל הפתח בכל יכולת משום חולשא דכהן ויותר מכאן לא יכול לקרבן [א] דאי מעייל ליה כנגד מזרח המזבח לאו בצפון הוא: הרי זה בור. אפי' בדרך ארץ אינו בקי: ג' שהיו מהלכין בדרך. לא ילכו זה אחר זה אלא בשורה אחת וכן מצינו במלאכי השרת מדכתיב (בראשית יח) שלשה נצבים עליו מכלל שבשורה אחת הוו קיימי זה אצל זה דאי זה אחר זה קיימי אין זה נצבים עליו אלא ראשון: כדי שיתכסה בו רבו. הא דקתני מימינו לא שילך אצלו אלא מאחוריו ומיהו גדול לימין וקטן לצד שמאל אצל גדול ושניהם אחורי הרב ממש: ה"ג והתניא המהלך כנגד רבו הרי זה בור אחורי רבו הרי זה מגסי הרוח: דמצדד אצדודי. לא אצל ממש ולא אחורי ממש אלא שיכסה בו רבו מקצת לצד רבו: יכול יתן שנים על זה ושנים על זה. והכי קאמר קרא ונתן על כל אחד משניהם גורלות דמשמע שנים: ת"ל גורל אחד לה'. אין כתיב שם אלא על אחד מהם ואין כתיב עזאזל אלא על אחד מהם: יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה. לקיים ונתן גורלות שנים על כל אחד משניהם ואיזה שירצה יעשה לשם: ת"ל אחד. ממשמע שנאמר גורל לה' יודע אני שהוא אחד וכי כתיב אחד לדרשה כתביה: יכול אף זה כן. גורל שהשם כתוב עליו: לדידהו. לכלים:

יכול יתן שנים על זה. משמע דהכי פי' שניס שכתוב עליהם לשם יתן על של שם ושניס של עזאזל על של עזאזל אבל בירושלמי פריך אהא דקאמר יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה ועל זה ולאו דא היא קמייתא משמע דב' על זה וב' על זה היינו של שם ועזאזל על זה ועל זה ומתרץ הכי יכול משהוא נותן של שם על של שם ושל עזאזל על של עזאזל יחליף ויתן של שם על של עזאזל ושל עזאזל על של שם: ת"ל גורל גורל ריבה. מיהו תימה לי דמעיקרא קאמר דמגורלות נפקא לן והדר מייתי ברייתא דמגורל גורל נפקא ליה ועוד דלעיל דרשינן מדכתיב גורלות שיהו שניהן שוין וי"ל דהא דקתני גורלות של כל דבר לאו ממשמעות דגורלות נפקא ליה אלא ה"ק תנא גורלות שאמרה תורה של כל דבר הן לאו מהכא נפקא אלא מגורל גורל ריבה:

יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה כו'. פירש"י ויברור איזה שירצה לשם ואיזה שירצה לעזאזל וא"נ לפרש כן דנמצא שלא היה הגורל קובעת אלא השם וקרא כתיב ועשהו חטאת ודרשינן מיניה בפרק טרף בקלפי (לקמן מ:) דלא השם עושהו חטאת אלא הגורל אלא נ"ל לפרש יכול יתן של שם כו' כמו שיש בירושל' לאחר שנתן של שם על של שם ושל עזאזל על של עזאזל יחליף ויתן של זה על של זה לקיים מה שנאמר גורלות דמשמע גורלות על כל א' אי נמי לאחר שנקבעו יביא עוד ב' גורלות של שם ושל עזאזל ויניח של שם על של שם ושל עזאזל על של עזאזל:

ומנין שבאנא נאמר כאן כפרה ונאמר להלן בחורב כפרה מה להלן באנא אף כאן באנא ומנין שבשם נאמר כאן כפרה ונאמרה בעגלה ערופה כפרה מה להלן בשם אף כאן בשם אמר אביי בשלמא חורב מעגלה ערופה לא יליף מאי דהוה הוה אלא עגלה ערופה תיליף מחורב וכי תימא ה"נ והתנן (א)[א] הכהנים אומרים [1] כפר לעמך ישראל ואילו באנא לא קא אמר קשיא: והן עונין אחריו: [ב] תניא רבי אומר [2] כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו אמר להם משה לישראל בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה אתם הבו גודל חנניה בן אחי ר' יהושע אומר [3] זכר צדיק לברכה אמר להם נביא לישראל בשע' שאני מזכיר צדיק עולמים אתם תנו ברכה:

מתני' [ב] בא לו למזרח העזרה לצפון המזבח הסגן מימינו וראש בית אב משמאלו ושם שני שעירים וקלפי היתה שם ובה שני גורלו' של אשכרוע היו [ג] ועשאן בן גמלא של זהב והיו מזכירים אותו לשבח בן קטין [ד] עשה [ג] י"ב דד לכיור שלא היה לו אלא שנים ואף הוא עשה מוכני לכיור [ה] שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה מונבז המלך היה עושה כל ידות הכלים של יוה"כ של זהב הילני אמו עשתה נברשת של זהב על פתח (א) היכל [ד] ואף היא עשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה נקנור נעשו נסים לדלתותיו והיו מזכירין אותן לשבח:

גמ' מדקאמר לצפון המזבח מכלל דמזבח לאו בצפון קאי מני ראב"י היא דתניא (ה) [4] צפונה לפני ה' שיהא צפון כולו פנוי דברי ראב"י והא רישא ר"א בר"ש היא כולה ראב"י היא ותני בבין האולם ולמזבח: הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו: אמר רב יהודה [ו] המהלך לימין רבו הרי זה בור תנן הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו ועוד [ז] תניא (ה)[ו] שלשה שהיו מהלכין בדרך [ט] הרב באמצע גדול בימינו וקטן משמאלו וכן מצינו בשלשה מלאכי השרת שבאו אצל אברהם מיכאל באמצע גבריאל בימינו ורפאל בשמאלו תרגומא רב שמואל בר פפא קמיה דרב אדא כדי שיתכסה בו רבו והתניא המהלך כנגד רבו הרי זה בור אחורי רבו הרי זה מגסי הרוח [ז] דמצדד אצדודי: וקלפי היתה שם ובה שני גורלות: ת"ר [5] ונתן אהרן על שני השעירים גורלות [ח] [גורלות] של כל דבר [ט] יכול יתן שנים על זה ושנים על זה ת"ל גורל [א] אחד לה' וגורל [ב] אחד לעזאזל (ט) אין כאן לשם אלא גורל אחד ואין כאן לעזאזל אלא אחד יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה ושל שם ושל עזאזל על זה ת"ל גורל אחד [לה' אין כאן לה' אלא אחד ואין כאן לעזאזל אלא א'] א"כ מה ת"ל גורלות [ט] שיהיו שוין שלא יעשה אחד של זהב ואחד של כסף אחד גדול ואחד קטן גורלות של כל דבר פשיטא לא צריכא לכדתניא לפי שמצינו בציץ שהשם כתוב עליו והוא של זהב יכול אף זה כן ת"ל גורל גורל ריבה ריבה של זית ריבה של אגוז ריבה של אשכרוע: בן קטין עשה שנים עשר דד לכיור וכו': תנא [י] כדי שיהיו שנים עשר אחיו הכהנים העסוקין בתמיד מקדשין ידיהן ורגליהן בבת אחת תנא שחרית במילואו מקדש ידיו ורגליו מן העליון ערבית בירידתו מקדש ידיו ורגליו מן התחתון: ואף הוא עשה מוכני לכיור וכו': מאי מוכני אמר אביי גילגלא דהוה משקעא ליה: מונבז המלך עשה כל ידות הכלים וכו': נעבדינהו לדידהו דזהב

אמר

בידות

מו א מיי' פ"ט מהל' רוצח הלכה ג:
מז ב מיי' פ"ג מהל' עבודת יוה"כ הל' ב:
מח ג שם הלכה א:
מט ד ה מיי' פ"ג מהל' בית הבחירה הלכה יח ופ"ה מהלכות ביאת המקדש הל' יד:
נ ו מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הל' ה טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף יז:
נא ז מיי' שם פ"ה הל' ו טוש"ע שם סעיף טז:
נב ח ט מיי' פ"ג מהל' עבודת יוה"כ הל' א:
נג י מיי' פ"ג מהלכות בית הבחירה הל' יח:

לעזי רש"י

אשקור"ן [אישקרי"ן]. קופסה (בעיקר לתכשיטים).

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

רבינו חננאל

שנינו במשנתינו סידור הוידוי אנא השם כו', מנא לן. כתיב הכא כפרה, וכפר בעדו ובעד ביתו, וכתיב בחורב כפרה, שנאמר אתם חטאתם חטאה גדולה ועתה אעלה אל ה' אולי אכפרה בעד חטאתכם, וכתיב וישב משה אל ה' ויאמר אנא חטא העם הזה חטאה וגו', מה להלן בחורב וידוי כפרה באנא, אף הכא באנא. ומנא לן כי הוידוי בשם, גמר כפרה מעגלה ערופה, מה להלן בעגלה ערופה בשם, שנאמר כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי וגו', אף כפרה האמורה כאן בשם. ואקשינן דתגמור עגלה ערופה מחורב בכפרה כפרה שתהא טעונה אנא בוידוי. ועלתה בקושיא. תניא רבי אומר כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו, אמר משה לישראל בשעה שאני מזכיר את שמו של הקב"ה, אתם המקשיבים ושומעין הבו גודל לאלהינו. כלומר אמרו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ירושלמי כשהיה כהן גדול מזכיר את השם הקרובים היו נופלין על פניהם והרחוקים אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. בא לו למזרח העזרה לצפון המזבח וכו'. ודייקינן ממתני' מדקאמר לצפון המזבח מכלל דמזבח לאו בצפון קאי. מני ר' אליעזר בן יעקב היא דאוקימנא בפירקין קמא דרובא דמזבח בדרום קאי אליבא דר' אליעזר בן יעקב, והוא מפורש בזבחים תחלת פרק איזהו מקומן של זבחים, דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר צפונה א) שהוא פנוי מן הכלים ואפי' ממזבח. והא רישא דמתניתין דקתני בא לו אצל פרו ופר היה עומד בין האולם ולמזבח, אוקימנא לר' אליעזר בר' שמעון. ופרקינן כולה ר' אליעזר בן יעקב היא, ותני בבין האולם ולמזבח ולא בין האולם ולמזבח ממש, כלומר לא צריכין צפון ממש. הסגן מימינו. אמר רב יהודה המהלך לימין רבו הרי זה בור. ואקשינן עליה ממתני' דקתני הסגן מימינו ומדתניא שלשה שהיו מהלכין בדרך הרב באמצע גדול מימינו וקטן משמאלו וכן מצינו במלאכים מיכאל באמצע גבריאל מימינו רפאל משמאלו. ופרקינן לא בצידו שהוא כנגדו ממש, שהעושה כן הרי זה בור, וגם המהלך אחורי רבו הרי זה גס רוח, אלא דמצדד אצדודי פי' מקצתו כנגדו ומקצתו לאחוריו. ירושלמי חמשה דברים היה הסגן משמש א' הסגן מימינו. ב' הסגן אומר לו אישי כהן גדול הגבה ימינך. ג' בתמיד אחז הסגן בימינו והעלהו. ד' הניף הסגן בסודרין. ה' לא היה מתמנה בכהונה גדולה עד שהוא נעשה סגן. וקלפי היתה שם ובה שני גורלות של אשכרוע. מהו אשכרוע, פוקסינון. י' פעמים היה כהן גדול מזכיר השם בו ביום, ששה בפר, ג' בשעיר ואחד בגורלות. הקרובים היו נופלים על פניהם והרחוקים היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ואלו ואלו לא היו זזין משם עד שהיה מתעלם מהם, שנאמר זה שמי לעולם, לעלם כתיב. בראשונה היה אומר בקול רם משרבו הפריצים היה אומר בקול נמוך. בן קטין עשה י"ב דד לכיור כו'. תניא כדי שיהו י"ב אחיו הכהנים העסוקים בתמיד מקדשין ידיהן ורגליהן בבת אחת. כבר פירשנוהו למעלה כי בפייס השני בתמיד של שחר, י"ג זכין בו, הוא וי"ב ג) הרי י"ג. מקדש הוא ואחריו מקדשין הי"ב כל אחד מדד אחד, נמצאו י"ב מקדשין בבת אחת. תנא שחרית במילואו. כלומר, בעליית הכיור מבית שיקועו והוא מלא מקדשין מן הדד העליון. ערבית, שחסרו מי הכיור, מקדשין מן התחתון. מוכני, גלגל. והוא כדתנן בסוף עירובין וממלאין מבור הגולה בגלגל בשבת. ודייקינן במקדש אין במדינה לא, דאולודי קלא בשבת אסור, וזה יש לו קול, כדתנן עד שהיו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור, והן אומרים הגיע כו'. ומפורש בפרק שני בשחיטת קדשים והוא שהיה מושך ומסלק הכיור מלא מים, מתוך הים שעשה שלמה שהיה משוקע בו כל הלילה שלא יפסלו מימיו בלינה. וגרסינן בירושלמי הים הזה בית טבילה לכהנים היה שנאמר והים לרחצה לכהנים בו. ואקשינן ולאו כלי הוא. ופרקינן כההיא דאמר ר' יהושע בן לוי אמת המים היתה מושכת לו מעין עיטם והיו רגלי השוורים פתוחים כרמונים. מחלפין תשעה ועשרים, א"ר סימון אילו הסכינים כדתנן במסכת מידות היא היתה נקראת בית חולפות ששם היו גונזים את סכיניהם. פרק ב' בשחיטת קדשים, ת"ר כיצד מצות קידוש, מניח ידו הימנית על רגלו הימנית וידו השמאלית על רגלו השמאלית ומקדש, ר' יוסי בר' יהודה אומר מניח שתי ידיו זו על גבי זו ושתי רגליו זו על גבי זו ומקדש, אמרו לו הפלגתה אי אפשר לעשות כן, שפיר אמרו ליה, אמר רב יוסף וחבירו מסייעו, מאי ביניייהו, אמר אביי [עמידה] מן הצד איכא בינייהו. ומאי טעמא לא מקדשי מיושב דאמר קרא לעמוד לשרת מעומד.

מסורת הש"ס

א) סוטה מו., ב) מכילתא פ' בא, ג) לעיל כה: זבחים כ., ד) [גיטין ס.], ה) [זבחים נח.], ו) [חולין לא.], ז) מס' דרך ארץ פ"ד [עירובין נד:], ח) [ערי' תוס' שבת נא: ד"ה קדמי'], ט) אין כתיב לה' אלא אחד ואין כתיב כו' כצ"ל [וכ"ה בילקוט], י) [לעיל כה:], כ) בס"א ליתא. ס) קר ה' יתירה.

תורה אור השלם

1. כַּפֵּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ יְיָ וְאַל תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכַּפֵּר לָהֶם הַדָּם: דברים כא ח
2. כִּי שֵׁם יְיָ אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ: דברים לב ג
3. זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב: משלי י ז
4. וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְיָ וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא א יא
5. וְנָתַן אַהֲרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גֹּרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד לַייָ וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל: ויקרא טז ח

גליון הש"ס

גמ' הרב באמצע. עיין מנחות דף לא ע"ב תד"ה שאמצעי: שם יכול יתן שנים על זה. עיין תוס' ב"ק דף ע"א תד"ה תרגם ובפר"ח סי' תרלב ובספר בני חייא שם ובעירובין דף ז ע"א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' נברשת של זהב על פתח של היכל: (ב) רש"י ד"ה בא לו וכו' שלא היו מכניסין השעירים בין האולם למזבח להגריל אלא: (ג) ד"ה מוכני כו' גלגל לשקעו בבור כל"ל ותיבת בו נמחק: (ד) ד"ה צפונה כו' הך ה"א יתירה אל צפון כו': (ה) ד"ה והא רישא כו' בר"ש היא דאמר: (ו) ד"ה כולה ראב"י היא ותני כו' בבין האולם:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אחד וגורל על זה ת"ל גורל (אחד) תז"מ: [ב] שם וגורל (אחד) תז"מ:

הגהות מהר"י לנדא

[א] רש"י ד"ה כולה ראב"י וכו' דאי מעייל ליה כנגד מזרח המזבח. נ"ל כנגד מערב המזבח:

תוס' ישנים

מה להלן באנא כו'. וא"ת מהיכי אתא מנלן. וי"ל דכתיב לא אריך קרא שהוא לשון תפילה. אי נמי לישנא דקרא לא הוא אמר לשון תפילה. כתיב אנא ה' הושיעה נא [תהלים קיח, כה] אנא שא נא [וגו'] לפשע עבדי כו' [בראשית נ, יז], אבל אנא שהוא אומר בוידוי דאינו לשון תפילה צריך קרא. מיהו אפילו לא הוה אלא בתרא הוה צריך קרא מנלן שחובה לאמרו, אבל מ"מ לא נפיק מקרא כיון שאינו אלא לשון תפילה. ה"ר יוסף. מאי דהוה הוה. כלומר משה אמר תפילתו כמו שחפץ.

א) שם זבחים נ"ע ליתא שיהא פנוי מכלום ואפי' ממזבח. ב) דברי רבינו צ"ע דהא השותא לא פי' צריך קידוש כלל דכשר בזר וכ"כ הרע"ב.

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"א מהל' ק"ש הלכה יג:
נה ב מיי' פ"ז מהלכות ס"ת הל' יד טוש"ע י"ד סי' רפג סעיף ג:

רבינו חננאל

הילני עשתה נברשת של זהב. פי' ניברשת נר כדמתרגמינן אחפש את ירושלים בנרות, כמא דבלשין [ב]נברשתא. [וי"א] כגון מנורת זהב כדכתיב לקבל נברשתא. ירושלמי תרין אמוראין חד אמר מנרתא וחד אמר קונברתא, תירגם עקילס לקבל נברשתא לקבל למפרדס. תנא בשעה שהחמה זורחת כמין נצוצות יוצאות ממנה ויודעין העם שבירושלים הוותיקין, שזו עונת גמירת קריאת שמע. אבל אנשי משמר היו משכימין וקורין קודם זו העת. כדתנן בתמיד אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה אם הגיע הרואה אומר ברקאי כו', ואותה העת שחטו התמיד וניתחוהו והעלוהו לכבש ובאו ללשכת הגזית לקרות את שמע, ואנשי מעמד מאחרין, לפיכך תני הקורא את שמע עם אנשי משמר ואנשי מעמד לא יצא שאנשי משמר משכימין ואנשי מעמד מאחרין. אף היא עשתה טבלא כו'. ודייקינן מינה שכותבין מגילה לתינוק, כלומר כותבין לו פרשה מן התורה להתלמד בה, ולא אמרינן אסור עד שיכתוב כל התורה כולה. ואוקימנא באלף בית ובסירוגין וכבר פירשנוה בגיטין.

תוס' ישנים

והם עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. בתענית בפרק (אלו) סדר תעניות [טז, ב] אמרינן דאין עונין אמן במקדש ומפיק ליה מקראי התם, והנהו לא מייתי הכא בגמ' משום דקאי אהזכרת השם כדכתבו. מתני'. בא לו למזרח עזרה. לצד שער ניקנור כדפי' בקונטרס שלא היה רוצה להכניסן ממש בעזרה לפנים בצד המזבח (להחזירן) שזה היה לגבאי [להחזירן] והכי משמע לישנא דלצד קאמר לצפון המזבח. והכי תניא בתו"כ [אחרי פרק ג א] על השעירים מעמידים אותם בשער העזרה דכתיב והעמיד אותם לפני ה' פתח אהל מועד, וכתיב בתריה ונתן אהרן על שני השעירים גורלות וגו'. גמ' מדקאמר לצפון המזבח מכלל דמזבח לאו בצפון קאי. דהא פשיטא על ירך המזבח

אמר אביי לשאר עמא דבירושלים. תימה דאביי גופיה אמר בפרק קמא דברכות (דף ט:) לקריאת שמע כוותיקין דא"ר יוחנן וותיקין גומרין אותה עם הנץ החמה והיינו קודם הנץ כדמשמע בפרק מי שמתו (שם דף כב:) דתנן גבי בעל קרי ירד לטבול אם יכול לעלות ולהתכסות עד שלא תהא הנץ החמה יעלה ויקרא וקאמר בגמרא (דף כה:) לימא תנן סתמא כר"א דאמר עד הנץ החמה אפילו תימא ר' יהושע דילמא כוותיקין דא"ר יוחנן כו' אלמא דגומרין אותה עם הנץ החמה היינו קודם הנץ דמוקי מתניתין דהתם דמוכחא דצריך לקרותה קודם הנץ כוותיקין ועוד קשה על מה אנו סומכין שאנו קורין אותה אחר הנץ הרבה דאע"ג דא"ר יהושע עד ג' שעות ואמר רב יהודה אמר שמואל התם הלכה כר' יהושע נראה דהלכה כאביי דאמר לק"ש כוותיקין דהוא בתראה ואומר ר"י דוותיקין נמי מודו דזמנה עד ג' שעות אע"פ שהיו ממהרין לקרותה עם הנץ החמה וכן משמע בפ' מי שמתו (שם דף כה:) דקאמר אפילו תימא ר' יהושע דילמא כוותיקין כו' משמע בהדיא שהם סוברים כרבי יהושע ואביי נמי לא נקט לק"ש כוותיקין אלא לומר דאע"ג דהלכה כאחרים לק"ש צריך לאחרו מעט עד סמוך להנץ כוותיקין כדי

אמר אביי בידות סכינין מיתיבי אף הוא עשה כני כלים ואוגני כלים וידות כלים וידות סכינין של יום הכפורים של זהב תרגומא אביי בקתתא דנרגי וחציני: הילני אמו עשתה נברשת של זהב וכו': תנא [א]בשעה שהחמה זורחת ניצוצות יוצאין ממנה והכל יודעין שהגיע זמן קריאת שמע מיתיבי [א]הקורא את שמע שחרית עם אנשי משמר ואנשי מעמד לא יצא מפני שאנשי משמר משכימין ואנשי מעמד מאחרים אמר אביי [ב]לשאר עמא דבירושלים: ואף היא עשתה טבלא: שמעת מינה [ג]כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה אמר ר"ל משום רבי ינאי [ב]באלף בית מיתיבי כשהוא כותב רואה וכותב מה שכתוב בטבלא אימא רואה וכותב כמה שכתוב בטבלא מיתיבי כשהוא כותב רואה וכותב מה שכתוב בטבלא ומה כתוב בטבלא [1]אם שכב איש אותך [ואם לא שכב] אם שטית אם לא שטית התם בסירוגין

בידות סכינין. שאי אפשר לעשות סכינין עצמן של זהב: כני כלים. בסיסי מושבן: ואוגני כלים. בית אחיזתן: וידות סכינין וידות כלים. קתני סכינין וקתני כלים: בקתתא דנרגי וחציני. ידות הקרדומות ומגלות: ניצוצות. זהרורית שהחמה זורחת מן המזרח ונוטה על פתח ההיכל שהוא לצד מערבי: שהגיע זמן ק"ש. כדתניא (ברכות דף כו.) מצותה עם הנץ החמה: שאנשי משמר. שהכהנים שהעבודה מוטלת עליהם מקדימין לקרותה קודם היום שמא תמשך עליהן העבודה וימנעו לקרות: ואנשי מעמד. ישראל העומדים בשליחות הצבור על הקרבן שנאמר (במדבר כח) תשמרו להקריב לי מלמד שיהיו משמרים ועומדים על קרבנם הכי דריש ליה בספרי [ד] ובמסכת תענית (דף כו.): מאחרין. לקרות עד כלות עבודת התמיד: לשאר עמא. הבאים בעזרה הוא סימן להודיע זמן קריאת שמע: שמע מינה כו'. ופלוגתא היא במסכת גיטין בפרק הניזקין (דף ס.): באלף בית. אותיות של ראשי התיבות: כשהוא כותב. כהן הכותב את המגילה להשקותה: כמה שכתוב בטבלא. לפי סימני האותיות:

לסמוך גאולה לתפלה ומן הדין זמן ק"ש מתחיל כאחרים ונמשך זמנה עד ג' שעות כרבי יהושע אלא שוותיקין מקדימין למצות ומשכימין לקרותה קודם הנץ כדי שתהא תפלה ביום אחר הנץ כדכתיב (תהלים עב) ייראוך עם שמש שהוא אחר זריחת השמש ומן הדין היה להקדימה כאחרים שאז הוא זמן קימה וכן לתפילין כדקאמר התם [ה]לתפלה כאחרים פירוש לתפילין שאז הוא זמן קימה ותו לא חיישינן שמא יפיח בהן אלא שמאחרין ק"ש מעט עד סמוך להנץ כדי לסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום וכן משמע בירושלמי דקאמר מאן דאמר כדי שיהא רואה את חבירו ברחוק ד' אמות ויכירנו כו' עד אבל אמרו מצותה עד הנץ החמה כדי שיסמוך וכו' ובפרק תפלת השחר (דף כט:) משמע דקאי ייראוך עם שמש אתפלה גבי מתפלל עם דמדומי חמה דכתיב ייראוך עם שמש וגו' ואל תתמה דעם הנץ החמה מפרשינן קודם ועם שמש מפרשינן אחר זריחה דעם משמע בסמוך לו או מלפניו או מלאחריו והשתא למאי דפרישית ניחא דקאמר הכא לשאר עמא דבירושלים דמצוה היא להקדים עם הנץ כוותיקין ולפי שאין הכל בקיאין לעשות כוותיקין נקבע אותו זמן מיד אחר זריחה לשאר עמא דבירושלים שאין יודעין לכוין כוותיקין וא"ת והא אמרינן בפ"ק דברכות (דף ח:) א"ר שמעון בן יוחי משום ר"ע פעמים שאדם קורא ק"ש ב' פעמים ביום אחת קודם הנץ החמה ואחת לאחר הנץ החמה ויוצא בה אחת משום לילה ואחת משום יום ופסיק רבי יהושע בן לוי כוותיה אלמא קודם הנץ לילייא הוא ותחלת זמנה דיום הוי אחר הנץ החמה כמתניתין דהכא וי"ל אפילו אי פליג רבי יהושע בן לוי אאביי קיימי לן כאביי דהוא בתראה ועוד י"ל דלא פסיק רבי יהושע בן לוי כר' שמעון אלא בהא דסבר קודם הנץ יוצא בשל לילה כדמוכח בתר הכי דקאמר מכללא אתמר דההוא זוגא דרבנן דאשתכור כו' אבל במה שמתחיל זמנו דיום אחר הנץ בהא לא פסיק כלל אי נמי י"ל דאפילו רבי שמעון מודה שזמן ק"ש של יום קודם הנץ והא דלא קאמר פעמים שאדם קורא ק"ש שתי פעמים קודם הנץ ויוצא בשל יום ובשל לילה דהוה רבותא טפי יש לומר דבעי לאשמועינן שאין יוצא בשל לילה אחר הנץ ואפילו נאמר דרבי שמעון סבר דזמן ק"ש אחר הנץ אין להעמיד מתניתין דהכא כוותיה ודלא ככל הני תנאי דאם כן הוה ליה לגמרא לדקדק ולאוקמי כוותיה בהדיא ורבינו תם פירש דזמן ק"ש הוי אחר הנץ החמה כמתניתין דהכא וכרבי שמעון והוותיקין היו ממהרין שלא כדין קודם הנץ החמה בשביל חובת התפלה כדי לסמוך גאולה לתפלה שתהא עם שמש אע"ג דתפלות כנגד תמידין תקנום והתמיד היה קודם הנץ בעמוד השחר מ"מ זמן תפלה בשעת הנץ והיינו דפריך בפרק תפלת השחר (ברכות דף כו.) ורמינהו מצותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך כו' פירוש ולא עד חצות אלמא דעיקר חביבות התפלה בשעת הנץ ולהכי קורין ק"ש שלא כדין בשביל חביבות התפלה ולהכי לא פריך ליה גבי ק"ש שהיה יודע שהיו קורין אותו שלא כדין בשביל חביבות וממהרין אותו קודם זמנו שהוא אחר הנץ כמתניתין דהכא וכר"ש שאמר משום ר"ע וקשה דמצותה עם הנץ החמה משמע דזה עיקר מצות ק"ש עוד קשה לומר שלא יהא הלכה כאביי דהוא בתראה מיהו רבינו תם פי' דאביי נמי הכי ס"ל והא דקאמר לק"ש כוותיקין סימנא בעלמא כלומר סמוך להנץ כוותיקין ולא כוותיקין לגמרי דאילו וותיקין מקדימין ואנו מאחרין אחר הנץ ועוד הביא ראיה מפרק שני דמגילה (דף כ.) וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד הנץ החמה וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר אלמא דבר שזמנו ביום מצותו אחר הנץ והרב פור"ת פירש כפר"י וה"ר חננאל פירש דוותיקין גומרין אותה עם הנץ החמה מיד ומפרש גומרין קורין ומפרש ייראוך עם שמש היינו קבלת מלכות שמים דהיינו ק"ש וקשה דלישנא דכדי שיסמוך גאולה לתפלה משמע דאיירי בעיקר תפלה ועוד דקרא דייראוך עם שמש מוקמי ליה גבי תפלה בפרק תפלת השחר ועוד דלשון גומרין משמע [ו]שמתחילין לקרות קודם הנץ ומכוונין כך שגומרין אותה בתחלת הנץ כדי שיתפללו בתחלת הנץ: **אם** שכב אם לא שכב. בפרק הניזקין (גיטין דף ס.) מייתי לה וגרסינן התם בכל הספרים אם שכב אם לא שכב ואם שטית ואם לא שטית אע"ג דקראי לאו הכי [כתיבי] דברישא כתיב [אם לא שכב] ואם לא שטית ואם שכב לא כתיב כלל: [ז]**בסירוגין.** הא דאמר בפרק שני דמגילה (דף יח:) אסור לכתוב אפילו אות אחת שלא מן הכתב כיון דכתיבי ראשי תיבות וראשי פסוקים ועוד שהיא פרשה קטנה שרי כדשרינן התם תפילין ומזוזות משום דמיגרס גריסן:
דלא

מסורת הש"ס

א) [תוספ' פ"ב ה"ג], ב) שבת קיד:, ג) גיטין ס., ד) [פסחים כח ב], ה) [ברכות ט: אי' לתפילין], ו) [ע' תוס' סוכה מד: ד"ה כאן במקדש], ז) שייך לקמן לח.

תורה אור השלם

1. וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל הָאִשָּׁה אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה: וְאַתְּ כִּי שָׂטִית תַּחַת אִישֵׁךְ וְכִי נִטְמֵאת וַיִּתֵּן אִישׁ בָּךְ אֶת שְׁכָבְתּוֹ מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ: במדבר ה יט-כ

מוסף רש"י

לשאר עמא דבירושלים. הא סימן דנכנסת לשאר עמא שיקראו ק"ש בעונתה (שבת קיד:).

תוס' ישנים (המשך)

ליכא למיטעי, אלא בבין האולם ולמזבח אי לא מכשר ליה כוליה הוי ליה לפרושי, א"כ כיון שכל המזבח בצפון לא הוי צפון המזבח לפני ה'. לעולם רבי אליעזר בן יעקב ותני בין האולם ולמזבח, אלא לא בעי למימר בין האולם ולמזבח ממש דהכון שסוף המזבח בצפון ולא כולו דוקא למאן דאמר לעיל כפירוש הקונטרס שאינו כולו (כדאמר) [בדרום] ולא כולו בצפון אלא דהוי כר' אלעזר בר' שמעון במאי דמכשר לפון דבין האולם ולמזבח, דהא לעיל במסקנא בפ"ק [יז, א] דאוקמה כר' אליעזר בן יעקב ולא אשכחן תנא שסובר דסופו בצפון אלא כולו בדרום וקאי כדאית ליה הכא. אך לר"ע אם יש תנא שסובר כך. ועוד למה היה לו ליכך בין האולם ולמזבח מאחר שאפילו היא בין האולם ולמזבח בצפונית (ו)מערבית של מזבח היה כנגד פתח ההיכל. ולא תיקשי למאי דפרישית דר' אלעזר בר' שמעון סבר דכולי מזבח בצפון קאי אמאי לא חשיב ליה בזבחים פרק קדשי קדשים [נג, א] בהדי שאר תנאי [ו]ר"י הגלילי דאית להו דכולי מזבח בצפון קאי, דהכי נמי איכא תנא אחריני באותו פרק ולא מייתי ליה התם. שלשה שהיו מהלכין בדרך כו'. קשה לרבינו דהכא משמע שצריכין לכבד זה לזה, והכי נמי משמע בפרק במה בהמה יוצאה [שבת נא, ב] גבי חמור שעמקוין רעים כגון זו נהו לאחת בפרוזבית בשבת, ואילו בברכות בפר' שלשה

לפונה בצפון עזרה קאמר, דאפילו ר' יוסי בר' יהודה דלא מכשר לעיל אלא כנגד המזבח היינו משום דלריך ירך המזבח וא"כ אם מזבח בצפון קאי לא הוה צריך לפון המזבח. והאמרת רבי אלעזר בר' שמעון היא. דמכשר בין האולם למזבח אלמא מן המזבח היה בצפון. ואם תאמר דלמא לא מוכח אלא מן המזבח [illegible]

שאכלו [מז, א] [תניא] אין מכבדין לא בדרכים ולא בגשרים אלא בפתח שיש בו מזוזה, ומסקינן בפתח הראוי למזוזה. ואומר רבינו דבמקום שהולכין מתחילה יחד ויצאו מבתיהם יחד ללכת לדרך אחד מכבדין זה את זה, אבל היכא שהולך כל אחד [illegible]

בקתתא דנרגי וחציני. וא"ת כי כלים כר' גופייהו [illegible] של זהב. [illegible] של זהב היו הכלים עצמן והיו רגילין לעשות הכלים ואוגנין פתוחים מן גוף הכלי, אבל בידות הכלי אין לומר כן שאין לעשותן של כסף כשגוף הכלי של זהב. ה"ר יוסף.